

A tisztánlátás felé

Már harmadszor olvasgatom az Aracs 10. évfolyamát, mert elgondolkoztat, vitára készítet, és érzelmileg nem hagy nyugton. Hiszen van benne sok helyénvaló gondolat, de egy-két olyan dolog is, mely bosszantja az embert. Ebben a számban szinte minden megtalálható, ami a mai valóságunkat és a közelmúlt fontosabb eseményeit illeti, sőt utalás történik régmúltunk feledésbe merült vagy elhallgatott tényeire is. Összegezésnek fogható föl tehát, habár remélhetőleg, nem ez a folyóirat utolsó száma.

A rövidebb lélegzetű, ám tömörségében annál magvasabb írás kétségtelenül A magyarellenes incidensek okairól – még egyszer című, mely eredetileg újságírói kérdésekre adott válaszokból állt, de miután igen kényes ügyeket érint, közlése váratott magára, s most kibővítetten olvashatjuk egy karakánul megfogalmazott bevezető résszel. A szerző jól látja, hogy a magyarellenesség nem mindenütt egyforma, a magyargyűlölők ugyanis úgyesen tudnak alkalmazkodni az adott terep viszonyaihoz – a szórványban nem kérdés, hogy ki az úr a háznál, itt tehát már nincs szükség sem magyarverésre, sem más magyarellenes megnyilvánulásra, a tömbben élő magyarság körében pedig erre nemigen van lehetőség, azon a településen viszont, ahol még bizonytalan a közállapot, azaz átmenetinek látszik, ott a magyarverők elemükben vannak. Tény, hogy ezek leginkább az újonnan betelepültek közül valóak. A magyarellenesség azonban – főleg verbális szinten – a helybelieknél sem ritka, sértegetni ugyanis magyarul is lehet, sőt így még inkább. Érdekes megfigyelni az államalkotók egyes tagjainak a viszonyát a cigányokhoz is. Ahol ugyanis többséget alkotnak, ott eléggé türelmetlenek a helybeli vagy betelepülő cigánysággal szemben, ott viszont, ahol a magyarság van többségben, vagy számottevő kisebbséget alkot, cigánybarát magatartást tanúsítanak – a taktikai manőverezés nagymestereiként. A délvidéki magyarság így min-

denüzt kiszolgáltattott, mert sem a bíróságok igazságszolgáltatására, sem a rendőrség védelmére nem számíthat a gonosztevőktől és a rablóbandáktól. A szerző helyesen látja azt is, hogy a betelepülés, mely inkább betelepítésnek nevezhető, okozza a legtöbb gondot, mégsem foglalkoznak vele a magyar illetékesek sem. Nem ábrándozik, nem áztat, nem keresi a kiutat ebből a nehéz helyzetből, amiben az itteni magyarság kénytelen élni, írása mégsem lehangoló, mert a tisztánlátást segíti, s ez önmagában is reménykeltő dolog.

Az itteni magyarság sorskérdéseivel foglalkozó írások közül kettő tudományos (szociológiai) jellegű. Az egyiknek a szerzője úgy határozza meg a célját, hogy az, aki döntéshozói, oktatói, szervezői, közírói vagy bármilyen más szempontból érdeklődik a délvidéki magyarság identitása és politikai kultúrája pillanatnyi állapotával kapcsolatban, az hasznos információkhoz jusson az elemzésből. A szerző ezt a célt alapos munkával, azt hiszem, elérte. A másik írás hasonló jellegű, azzal a különbséggel, hogy ez csak egy kis magyar falu (Tóthfalu) lakosságának a nemzettudatáról számol be a közvélemény-kutatás eredményeként. Ennek a szerzője azt kívánta dolgozatában fölfrissíteni, hogy a tóthfalusiaknál milyen volt az identitástudat különböző szegmenseinek állapota a 2004. évi népszámlálás után fél évvel. Kedvezően ítéli meg, hogy az összehasonlításhoz jó alapot teremtett az előbb említett reprezentatív felmérés, amely 2000 tavaszán készült. A két tanulmány összegzése nem sokban különbözik egymástól, s ez természetes is, hiszen a különbség szélesebb körű összehasonlításkor válik csak igazán érzékelhetővé, azaz ha a szerzők az elsőként ismertetett cikk szerzőjének az eljárását követik, vagyis ha a délvidéki magyarság nemzettudatának az állapotát legalább három településen vizsgálják alaposan. Tehát nemcsak ott, ahol többségben, hanem ott is, ahol szórványban él, és külön azokat a magyarokat is vizsgál-

ja, akik leginkább elszenvedői a magyargyűlölők dühének. Vannak, akik csodálkoznak azon, hogy Tito milyen tiszteletnek örvend az itteni magyarság egy részének a körében. Ez nem csoda, hiszen a több évtizedes propaganda, agy mosás – már az óvodás kortól kezdve – megtette a hatását és a viszonylagos jólét is. A rossz így feledésbe merült, ill. nem akartak rá sokan még emlékezni sem – a fiatalabbak meg nem is emlékezhetnek.

A magyarság sorskérdéseivel foglalkozik Babits Mihály: „A művelt literátus értelmiségből származom” c. esszé is, mely A magyar valóság a XIX. század utolsó évtizedeiben alcímet viseli. Súlyos mondanivalójával, tudományos jellegű okfejtésével, elvont, bonyolult és összetett gondolatiságot föltételező mondataival nem könnyű olvasmány. Tanulmányozása mindenképp elmeélesítő gyakorlat. Ez valójában részlet a szerző magiszteri dolgozatából, mely nyilván Babits Mihály irodalmi munkásságát taglalja. Ha a szerző elolvasta mindazt a vonatkozó irodalmat, melyre hivatkozik, akkor ámulhatunk kitarlásán és munkabírásán. Nem lehetett könnyű dolog ugyanis utat törni a hatalmas szöveg-hegyvonulat sűrű, sötét erdejében, amíg átjutott rajta, és világosan széttekinthetett maga körül. A szöveg lényegét talán úgy fogalmazhatnánk meg, hogy arra keresi a választ, mi okozta a huszadik század magyar tragédiáit. A felsorolt és körülírt okok némelyikével lehetne vitatkozni ugyan, de a teljes szöveggel aligha. Azzal ugyanis, hogy a baj legfőbb okát a kiegyezés utáni helytelen magyar politikai gyakorlat okozta. Ezzel eljutottunk az unos-untalan hangoztatott tételhez, hogy mindenért a magyarok a felelősek. Persze ez a kép a valóságban sokkal árnyaltabb – többek közt a nemzetiségi kérdés egyoldalú rendezésével terhelt. Jellemző a szerző magatartására, hogy milyen forrásmunkákra hivatkozik, és kiket idéz gyakran – mint szerinte, nyilván, a legilletékesebb szakértőket. Ezek közül az egyik: Szekfű Gyula, a neves történész, aki Habsburg-pártiságával „jelleskedett”, a másik pedig Jászi Oszkár, a szintén neves társadalomtudós és politikus, a radikális közművespáholy vezéralakja, akinek nem kis szerepe volt a magyar tragédiák előidézésében. Németh Lászlót viszont alig említi, pedig azt hiszem, ő fogalmazta meg a baj igazi okát, azt ti. hogy a magyarságnak több évszázados elnyomatása, gyarmati sorsa miatt nem volt lehetősége a termé-

zetes kibontakozásra, fejlődésre – sem anyagi, sem szellemi vonatkozásban. Ezért szorgalmazta a két világháború közötti időszakban a népi kollégiumok létesítését. A magyarelles erők azonban aztán ezt a kitörési utat is eltorlasztották.

Egy-két kifejezés a kifogásolhatók közül: a népmemzeti gondolat felszínes szólamai, kuruckodó ellenzékiesség és minden kifejezés elmarasztalása, mely nemzetivel kezdődik stb. Megjegyzendő, hogy a szerző témaválasztását, nyilván az is befolyásolta, hogy kiknek, milyen köröknek akart a kedvükben járni.

Két néprajzi írás is foglalkozik a magyarság életével és lelki világával. Az egyik az alsó-dunai székely-magyarok sorsába ad betekintést – részint riportszerűen, részint költői érzékenységgel. Az eseményeket és megrázó tényeket beszámoló, arcképek és népdalok teszik még beszédesebbé. Az olvasó csodálkozva kérdezheti: hol van itt a székely góbéság? A székelyekről ugyanis az a hír járja, hogy minden bajon fölülkerekedő, önértetes, mindenből tréfát űző népcsoport, itt viszont nehéz sorsú, kesergő, sok bajjal küszködő, igen szegény, kijátszott és cserbenhagyott. Melyik az igazi? Azt hiszem az utóbbi, az, amelyik a székelység kiszolgáltatottságáról, megaláztatásáról szól. A szerző egy döbbenetes tartalmú levelet közöl, mely Alázatos Kérelem szavakkal kezdődik, tehát kérvény valójában. Alázatos? Az egykori magyar hadseregben, bizony, alázatosan kellett jelenteni és alázatosan meghalni...

A másik szövegben a sorskérdéseken kívül inkább a paraszti észjárás nyomait fedezhetjük föl. De a kiszolgáltatottság, a nehéz sors azokat a falusi, kisebbségi magyarokat is sújtja, akikről a szerző ír. Némelyek szerint, lám, ilyenek a parasztok. Lehet rajtuk nevetni. Kabaré-figurák. Szinte idillikus a kép, melyet a szerző fest az erdélyi (kisiratosi) magyarok és nem magyarok együttéléséről. Egy helyütt azonban elszólja magát: a falubeli magyarok ugyanis szinte rettegtek a szomszéd település idegen lakóitól, akik még az elszabadult tehenüket is elhajtották. Azt hiszem, hogy a göregáboroskodásnak nincs helye sehol sem. A népi írók: Illyés Gyula, Sinka István, Veres Péter stb. legalábbis erre tanítanak bennünket.

Kevés az olyan szemtanú, aki nevével is hitelesítené azt, hogy mit tud 44 októberéről. Egyik ilyen a Kinek kell megbocsátani? című önéletrajzi

jellegű írás szerzője. Így elsőkézből értesülhetünk azokról a szörnyűségekről, melyek Bajmokon történtek abban az időben. Ennél megrázóbb tényfeltárás nincs – sem írói, sem riporter, sem tudósi –, még akkor sem, ha hitelesnek látszó levéltári adatokra támaszkodik. Elképesztő, hogy akadt olyan újságíró, aki nem átgondolta megkérdezni az áldozat közeli hozzátartozójától: megbocsátana-e a gyilkosnak? Számára, nyilván, ez a kérdés fontosabb, mint maga a gaztett. Még az is elképzelhető, hogy az ilyen ember egykedvűen hallgatja, vagy derül azon, hogy a gyilkosok és cinkosai a kivégzés után tort ültek a győzelem örömeire. Ettek, ittak, táncra kerekedtek, és ordítózva, nótázva orgiáztak. Kik voltak ezek az elvetemült gonosztevők? Őrültek, szörnyszülöttek? Dehogyan! Épkézláb, erőből duzzadó férfiak és minden nőiességükből kivetkőzött némberek. Általánosan hangoztatott vélemény, hogy a magyarirtást Tito partizánjai követték el, azaz egy különleges kivégző osztag, mely felsőbb utasítást hajtott végre. Ennek az állításnak a háttérében, nyilván, az a megfontolás rejlik, nehogy másokat is terheljen felelősség a történelemért, vagyis a „békés együttélés” biztosítása. Ebből a beszámolóból azonban nyilvánvaló, hogy a helybeliek egy részének a keze is jócskán véres lett akkor... A szöveghez csatolt hivatalos irat pedig, mely 2010. június 9-én keltezett, hamis adatokat is tartalmaz. Így bízunk a levéltári adatok pontosságában!

Két könyvismertető teszi változatossá a 4. szám anyagát. Az egyik, mely A. Sajti Enikő: *Büntudat és győztes fölény; Magyarország, Jugoszlávia és a délvidéki magyarok* címen jelent meg 2010-ben a Szegedi Tudományegyetem kiadványaként. A könyvismertetés tapasztalt újságíró munkája. Róla köztudott, hogy ezen a tájon úttörő munkát végzett az 1944-es magyarirtás föltárásában, tehát érthető, hogy nagy érdeklődéssel olvasta A. Sajti Enikő minden könyvét, mely vidékünk történelmével foglalkozik, mint ez a legutóbbi is. Eléggé szokatlan, hogy egy újságíró vitába szálljon tudósi véleménynyel. Most mégis ez történt, habár cikkében több a helyeslés, mint a kifogás. Azt hiszem, jól döntött, mert hát a tudós is tévedhet. Úgy rémlik azonban, hogy itt nemcsak tévedésről van szó, hanem némi elfogultságról is, hiszen a könyv szerzője arról ismert, hogy igyekszik a magyarirtást kicsinyíteni, a titói Jugoszlávia érdemeit viszont hangsúlyozni. Az

újságíró nem hallgatja el ugyan csalódását ezzel kapcsolatban, cikke mégis szép példája a tisztelt magatartásnak és igazmondásnak. Mindamelllett alig hiszem, hogy a témával kapcsolatos eddig közzétett munkák kritikai elemzése, józan mérlegelése, összehasonlítása kielégítő eredményt hozhat, mert ahogy mondani szokás: Sok szakács elsózta a levest, és Sok bába közt elvész a gyerek; sőt még a kétoldalú bizottságok tanácskozásaitól sem várható ez, hiszen életbevágóan fontos nemzeti érdekek ütköznek egymással. A Magyar Nemzeti Tanácsnak pedig meg van kötve a keze. Az igazi megoldásnak a bajmoki példa látszik, azaz ha minden település külön-külön elvégzi azt, amit csak ott és az ottaniak végezhetnek el hitelesen. Minél tovább halogatják, annál nehezebb lesz, és lassan feledésbe merül minden, mint ahogy a magyar tragédiák után szokott lenni...

A másik könyvismertetésben a szerző nem titkolja, hogy rokonszenvet érez Benedikty Horváth Tamás költő és író egyénisége iránt, műveit ugyanis nagy érdeklődéssel olvassa, mert azok igazi élményt jelentenek a számára – kivált A helytállás csendje címűt, mely 25 esszét tartalmaz. Ebből hármát emel ki. Az első a Távol-Keletre kalauzol el bennünket, a jó kétezer évvel ezelőtti Kínai Birodalomba, ahol egy diktátor uralkodik. Örvendetes dolog, hogy a rengeteg nyugati témájú dömpingkiadvány közt ilyen jellegű tanulmánykötet is megjelenhetett, habár a Mennyei Birodalom egy sötét korszakába enged betekintést, miközben a szerző emlékeztet bennünket közelmúltunk hasonlóságára. A kötet második tanulmánya hozzánk közelebb álló eseményt dolgoz föl: a sokat vitatott kettős honfoglalást. Eszerint magyarok már jóval Árpádék megjelenése előtt is éltek a Kárpát-medencében. Erre nemcsak egy törökül írt forrásmunka utal, hanem a régészeti leletek egész sora. Az elmélet tehát megáll a lábán. A kérdés csak az, hogy milyen nyelven beszéltek azok a magyarok. Magyarul-e vagy törökül? A Magyar elnevezés ugyanis eredetileg csak a honfoglaló hét (vagy nyolc) törzs egyike volt, a többi főleg török nevű, mint ahogy a vezérek és főemberek többsége is: Álmos/Olmus, Ond, Tas, Jenő, Kerki, Bulcsú, Géza (Gyécse), Taksony, Vajk, Gyula, Ajtony (Ajdyn – mély í-vel), Szent István anyja: Sarolta (Saroldu) stb. Itt érdemes megemlíteni azt is, hogy a Képes Krónika a hunokat és a magyarokat egy népnek tartja, az

avarokról pedig hallgat, bár hosszú ideig uralkodtak a Kárpát-medencében. Mind a hun, mind az avar török nép volt, s mint ilyen, nyilván törökül beszéltek, mint ahogy Árpád magyarjai közül is sokan. Árpádék tehát a Kárpát-medencében talált avarokkal (vagy magyarokkal) mindenképpen szót tudtak érteni. Mi okozhatta hát, hogy a magyarok később nem beszéltek törökül, csak magyarul? Ennek a kérdésnek a megválaszolása még várat magára. A harmadik kiemelt tanulmány Tóth Ilonára emlékeztet, az 56-os mártírlányra. Ennek olvas-tán elgondolkodik az ember: nálunk is voltak Tóth Ilonák, mégsem emlékezünk meg róluk úgy, ahogy illik: érdemlegesen. Jó volna pótolni a hiányt, hogy valóban közelebb jussunk önmagunkhoz, mert azt sem tudjuk, kik vagyunk, noha a legrégebb magyar nyelvemlékünk így kezdődik: Látjátuk feleim szümtükkel, kik és mik vagyunk (Látjátok testvéreim, kik és mik vagyunk)? Rokonainkról pedig még ennyit sem tudunk De nem is akarunk tudni, mert elhitették velünk, hogy rokontalan nép vagyunk, tehát senkire sem számíthatunk. A hit szép dolog, a hiszékenység azonban káros. Igenis, vannak rokonaink, és mindig is voltak, csak ellenségeink összevesztettek bennünket egymással. Itt az ideje, hogy kibéküljünk velük!

Kissé részletesebben két tanulmány szól részint szomszédainkról, részint mirőlünk. Az egyik a Családellenes állam című, a szerbokról. Jó, hogy a szerző rendszeresen közöl ilyen jellegű szöveget, kétségtelen ugyanis, hogy kevés olyan szakértőnk van, aki ennyire otthonos, tájékozott lenne délszláv ügyekben, mint ő – nemcsak személyes kapcsolatai révén, hanem tudományos ismereteire támaszkodva is. Úgy érzem azonban, hogy olykor elveti a sulykot, mert indulatai elragadják, és nem marad a tárgyilagosság keretén belül. Kár. A szerbséget ugyanis veszendő népnek tartja, holott ez a nép viharos történelme során igen talpraesettnek, öntudatosnak bizonyult, mely a legnehezebb pillanatokban is úrrá szokott lenni a bajokon, és győzelemre fordította a vereséget. A mostani részleges kudarcból tehát baljóslatú végkövetkeztetést levonni aligha lehet. De nem is bölcs dolog. Már csak azért sem, mert az itteni szomszédos kis népek – akár tetszik ez valakinek, akár nem – versenyben állnak egymással, és aki a versenytársát lebecsüli, pórul járhat. A most érzékelhető, látható baljós jelek átmenetiek,

és csak a felszínt mutatják. A szerbségnek még nagy tartalékai vannak. Az utóbbi évtizedekben vezetői ugyanis arra törekedtek, hogy minél több szerb fiatal járjon egyetemre, s ezek jórészt diplomát szereztek, akik nemcsak kávéházi vendégek... A világ változik s benne az emberek is, de a hatalmasságok változásában döreség hinni. Viszont bizakodni ugyan jó, de ha valaki elbízta magát, még inkább ráfizethet. A szerző ugyanis ezek után a magyarságról kezd elmélkedni, s azt állítja, hogy a magyarokra szép jövő vár, mert befogadó nemzet, mégpedig természeténél fogva az. Úgy látszik, a szerző a magyarokat kevésbé ismeri, mint a szerbeket. A magyarság ugyanis semmivel sem befogadóbb más népeknél, csak befogadásra kényszerített, mint minden elnyomott, gyarmati nép. Az utóbbi ezeréves történelme során állandó visszahúzódnásra kényszerült még ún. államalkotó nemzetként is, a saját országhatárain belül is. Hát akkor most... A gazdasági érdek sohasem lesz erősebb, mint a nemzeti. De legyen a szerzőnek igaza. Hátha most az egyszer sikerül az, ami előbb nem sikerült, és az ábrándozásból valóság lesz. Próba: szerencse. Hátha most az egyszer nyugaton kel föl a nap. Az öregekre pedig valóban szükség van, mert jó az öreg a háznál, de fiatalok nélkül sivár az a ház. Azt hiszem, egyetértünk abban is, hogy a közélet minden területén szükség van a fiatalításra.

A másik írás A Duna-menti svábok kálváriája címet viseli, és az itteni németiség 300 éves történelmét dolgozza föl körültekintően, nagy alapos-sággal, adatokra, forrásmunkákra támaszkodva, néprajzi elemekkel bővítve. A kálvária szó használatát jogos, hiszen az itt maradt németiség, mely a háború utáni atrocitásokat elszenvedte, nem volt bűnös. Ennek a kálváriának a részleteit nehéz olvasni. Ez a szöveg, mely, mint ahogy a lábjegyzetben olvashatjuk, eredetileg a Szabadkai Rádió német nyelvű műsorában elhangzott sorozatnak a szerző által magyarra fordított, szerkesztett változata, példát mutat arra is, hogyan lehet valaki hűséges a nemzetiségéhez – az áldatlan körülmények között is. Tiszteletre méltó magatartás ez. A szerző ugyanis egy helyütt azt írja, hogy „mi németek megtanulhattuk...” – tehát németnek vallja és érzi magát, holott nyilván magyar iskolába is járt. Kár volna azonban elhallgatni, hogy egy-két magyar vonatkozású kifejezés zavaró a magyar

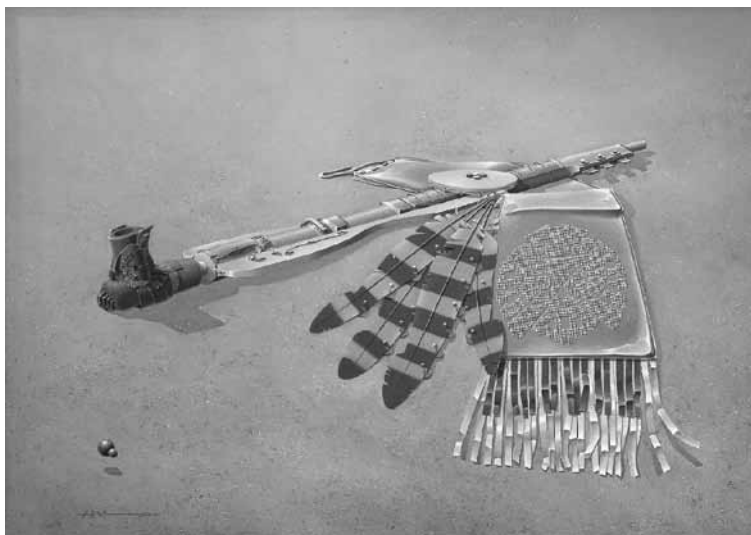
szövegben. Ilyen maga a sváb szó, erről ugyanis a szerző azt állítja, hogy pejoratív, és hogy a magyarok és a szláv népek nevezték el így a német telepeseket. A sorrenddel van a baj, hiszen ez azt sugallja, hogy a becsmérőnek, rosszállónak minősített sváb elnevezés elsősorban a magyaroktól ered, holott maga a német szó is szláv eredetű jövevényszó a magyarban. Aztán ezzel az alcímmel is baj van: Letelepedés a Pannon alföldön. Magyar szövegben ugyanis Pannon alföldről nem szokás beszélni, ilyen nincs, csak a német és szláv nyelvű szövegekben. A régi rómaiak a mai Dunántúlt nevezték Pannóniának. A letelepedés szó helyett a letelepítés vagy betelepítés a helyes, hiszen állami (osztrák) segédlettel történt, melyhez anyagi juttatás, kiváltság járt. Ilyesmiben az őslakos magyarság sohasem részesült. Aztán a Duna menti svábok történeti kronológiája úgy kezdődik, hogy 900 körül a magyarok nomád törzsei megjelentek Pannóniában, és uralmunk alá került a germán, román és szláv lakosság. Milyen román? A mai románok ősei? Milyen germán, és milyen szláv? Honnan veszi ezt a szerző? Aztán a kitelepítéssel, deportálással kapcsolatban ismét a magyarok az első helyen. A magyarokat ért atrocitásokról egy szó sem esik, holott ha valaki magyarírtást emleget, siet hozzátenni, hogy a németek is... Ennyire bűnösök volnánk mi magyarok? Jó lenne tudni, hogy ez a tanulmány megjelenhetne-e szerbül egy szerb folyóiratban, vagy egy magyar

szemmel megírt magyar történelmi szöveg németül egy német folyóiratban?

Több lírai jellegű, érzelemgazdag írás teszi változatossá e szám anyagát, mint amilyen, természetesen, a közölt versválogatás, melyek mindegyike a kisebbségi sors keserveit szólaltatja meg. De ilyen jellegű az Igézetben c. önéletrajzi elemeket tartalmazó vallomások visszaemlékezése a fiatalkori évek hőstetteire; ilyen a Gondolatok a horgosi Szent István-szobornál című, mely egy szobrász vallomása; ilyen A színház és a nyelv c., habár inkább beszámoló a kétszázhusz éves magyar színjátszásról, s végül ilyen jellegűek azok a szövegek is, melyek eredetileg az Aracs Társadalmi Szervezet 2010. évi díjkiosztó ünnepségén hangzottak el. Az ünnephez méltó, ünnepélyes hangvételű írások ezek – emlékeztetőül arra, hogy a nehéz kisebbségi sorsban is reménykedhetünk a jobb és szebb jövőben, a helytállásnak meggyőzően szép példáit sorakoztatva föl. Talán érdemes volna megfontolni annak a lehetőségét, hogy ne csak a minőségi munkát díjazzuk, hanem a megnyírást is azzal, hogy ezt a díjat és elismerést az a sokgyermekes családanya kapná, aki tisztességgel, gondosan neveli gyerekeit.

Az Aracs e száma, mint a többi is – szerkesztői gyakorlatához híven –, változatos anyagával, sokszínűségével tűnik ki folyóirataink közül. Képei jól illeszkednek a tartalom hangulatához.

Horgos, 2011. február 4.

Áldott